

BEGROOTING VAN UITGAVEN TEN BEHOEVE VAN DE VOLTOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL, DIENST 1899.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Ter beantwoording van het Voorloopig Verslag, dat, nopens het in de afdelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal gehouden onderzoek van het wetsontwerp tot vaststelling van de begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1899, door de daartoe benoemde Commissie van Rapporteurs werd uitgebracht op 18 November 1898, heeft de ondergeteekende de eer het navolgende te doen kennen.

Herziening der Vestingwet. Ten opzichte van eene herziening der wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* no. 64) is de ondergeteekende nog geheel dezelfde meening toegedaan door hem kenbaar gemaakt in de Memorie van Antwoord betreffende de vestingbegrooting voor den dienst van 1898.

Aan hetgeen aldaar en ook ad § 1 in de Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer betreffende dezelfde begrooting, is aangeteekend, vermeent de ondergeteekende alleen te moeten toevoegen, dat, voor het op afdoende wijze medehelpen aan het nemen van maatregelen ter bevordering van de ontwikkeling en de welvaart van Ter Neuzen, dezerzijds met het bestuur van die gemeente in overleg is getreden, omtrent de inkrimping van de vestingwerken aldaar tot eene, op zich zelf verdedigbare, afzonderlijke kustbatterij. Daarbij is uitgegaan van het beginsel dat de kosten van het bouwen van bedoelde batterij door de gemeente zullen worden betaald, in ruil voor de vestinggronden, die na dien bouw voor den Staat niet meer noodig zullen zijn. Alvorens tot bedoeld overleg is overgegaan, heeft de ondergeteekende voor het maken van genoemde kustbatterij te Ter Neuzen een nieuw ontwerp doen opmaken, dat voldoet aan de eenvoudigste daarvoor te stellen eischen en dan ook nog niet de helft behoeft te kosten van het bedrag daarvoor vroeger gesteld.

Aangezien de ondergeteekende verder van meening is, dat bij eene eventuele herziening van de Vestingwet het beginsel, neergelegd in art. 5 van de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* no. 64), niet mag worden prijsgegeven, en het in genoemd artikel bepaalde dus onveranderd in de nieuwe wet zal moeten worden opgenomen, kan hij geen gevolg geven aan het in de 6de alinea van het Voorloopig Verslag uitgesproken verzoek, eene zoodanige herziening van de Vestingwet in overweging te nemen, waardoor aan de opgegeven bezwaren, waartoe thans die wet leidt voor de voltooiing van menig werk van algemeen nut, zou worden tegemoet gekomen.

Fort te Spaarndam. In de oplevering van de fundeeringen der bomvrije gebouwen in de Positie van Spaarndam is, bij vergelijking met den daarvoor in het bestek voor de uitvoering van het werk gestelden termijn, eene vertraging gekomen, welke vertraging ook van invloed is op de verdere werkzaamheden tot het optrekken van de gebouwen zelve.

De ondergeteekende acht het niet gewenscht thans, nu het werk nog in uitvoering is, omtrent de onderwerpelijke aangelegenheid verder in het openbaar uit te weiden; hij kan evenwel de verzekering geven, dat de rechten van den Staat door de genie behoorlijk worden gehandhaafd.

Zandophoogingen. Ten aanzien van de door sommige leden uitgesproken vraag, of het waar is, dat de zandophoogingen geenszins beantwoorden aan het daarmede beoogde doel, moet de ondergeteekende het volgende doen kennen.

Zooals de ondergeteekende bereids heeft medegedeeld in de Memorie van Toelichting, betreffende het wetsontwerp tot verhooging van de vestingbegrooting voor den dienst van 1898, is, na het afgraven van de zandbelastin-

tingen, in de forten Velsen, Aagtendijk en Veldhuis, gebleken dat de daar-
 onder gemaakte zandbedden geen voldoende draagvermogen bezaten om, zonder
 verdere voorziening, de fundamenteen van de zware bomvrije gebouwen op
 het staal te doen aanleggen, en is machtiging gegeven tot het doen onder-
 heien van de hoofdgebouwen op de genoemde forten. Voor de drie genoemde
 forten is dus afgeweken van de oorspronkelijke bedoeling de hoofdgebouwen
 op de gemaakte zandbedden op staal te fundeeren; zulks is echter geenszins
 het geval geweest voor alle gebouwen in de forten, waarvan de afwerking
 thans in uitvoering is, bij voorbeeld in het geheel niet voor de gebouwen in
 het fort Vijfhuizen. Met zekerheid kan reeds thans worden gezegd, dat onder-
 heing van de gebouwen in meerdere forten van de Stelling niet noodig zal
 zijn. Voor de forten waar zulks wel zal moeten geschieden, moet echter niet
 uit het oog worden verloren, dat toch de door de zandophoogingen teweeg-
 gebrachte vermeerdering van vastheid van den ondergrond, ook in het gewij-
 zigde stelsel van fundeeren, onbetwistbare waarde heeft, niet alleen uit een
 financieel, maar ook uit een technisch oogpunt. Dit betreft niet alleen den
 ondergrond van de gebouwen zelve, maar vooral ook het draagvermogen van
 den ondergrond onder de buiten tegen de gebouwen aan te brengen zware
 gronddekkingen. Voorts moet hierbij nog in aanmerking worden genomen, dat
 het van elders aangevoerde zand, waarmede indertijd de meergenoemde aan-
 vankelijke zandophoogingen zijn gemaakt, toch bij het afwerken van de forten
 noodig is voor het maken van de gronddekkingen op en tegen de gebouwen,
 de borstweringen en de verdere aardwerken van de forten.

Gebruik van baksteen bij den bouw van forten. Tegen het denkbeeld, dat in
 de vergadering van 20 December 1897, door het lid van de Tweede Kamer,
 den heer KOLKMAN, is kenbaar gemaakt, bestaat geen enkele bedenking. In
 verband met het desbetreffend door den inspecteur der genie uitgebracht ad-
 vies bestaat het voornemen om voor de uitvoering van de verdere werkzaam-
 heden voor het maken van de bomvrije gebouwen in de forten Liebrug en
 Penningsveer, waarvoor op de begrooting een post is uitgetrokken, eene twee-
 ledige aanbesteding te doen plaats hebben, derwijze, dat kan worden ingeschre-
 ven op den voet dat de bomvrije gebouwen — met uitzondering van de gedeelten
 die om fortificatorische redenen van beton moeten zijn, — zullen worden ge-
 maakt, hetzij van baksteen, hetzij van beton. Naar gelang van de uitkomsten
 van de aanbestedingen zal daarna door den ondergeteekende eene beslissing
 worden genomen, waarbij de belangen van de nationale baksteen-industrie
 een gewichtigen factor zullen uitmaken.

Inrichting der stukken. Bij de samenstelling van de volgende begrotingen
 zullen de beide laatste kolommen van de verzameling na den toelichtenden
 staat (stuk no. 5) worden weggelaten.

Voltooiing der Stelling van Amsterdam. Art 4. De vraag van enkele leden,
 of de Stelling van Amsterdam uitgebreider is dan die van Parijs, moet in
 ontkennenden zin worden beantwoord. De omtrek van de Stelling van Amster-
 dam bedraagt ongeveer 120 KM., waarvan ongeveer 90 KM. landfront; die
 van de Stelling van Parijs is omstreeks 130 KM. Wel is waar is de gemid-
 delde afstand tusschen den kring van de forten en de stad Amsterdam be-
 trekkelijk groot, doch dit is het gevolg hiervan, dat de Stelling van Amsterdam
 is eene inundatiestelling, waarbij alleen langs boezemkanalen of langs tot
 gelijke hoogten, als deze, keerende liniën stelling kan worden genomen, om-
 dat daárlangs de kaden liggen, die door hare bestemming in hare soort de
 hoogste zijn en moeten zijn.

Het karakter van de Stelling van Amsterdam is echter geheel verschillend
 van dat der Stelling van Parijs, zoodat de sterkte van de voor de verdediging
 van laatstgenoemde Stelling vereischte troepenmacht niet als grondslag kan
 dienen voor de berekening van het aantal troepen, voor de verdediging van
 de Stelling van Amsterdam gevorderd. Eene vergelijking tusschen hetgeen
 voor beide Stellingen is benoodigd valt zeer ten voordeele van de Stelling
 van Amsterdam uit. De uitgebreidheid van laatstgenoemde Stelling is voor de
 verdediging geenszins een bezwaar, en ten gevolge van het nauwkeurig onder-
 zoek, dat de ondergeteekende daaromtrent in zijne vorige betrekking heeft
 ingesteld, is hij volkomen overtuigd, dat wij zeer goed bij machte zijn de
 Stelling van Amsterdam naar eisch te verdedigen — althans na de voltooiing

daarvan, waardoor het aantal der voor de verdediging benodigde troepen geringer kan zijn.

De ondergeteekende deelt dan ook geheel het gevoelen van de leden die van oordeel waren, dat voor de voltooiing van de Stelling van Amsterdam op den eens ingeslagen weg moet worden voortgegaan. Aan de leden die daar aan het woord waren moet hij evenwel doen kennen, dat voltooiing hier geuit beteekent het maken van bomvrije gebouwen en eenige andere werken, zoodat uitstel van het maken van de bomvrije gebouwen gelijk zou staan met niet voltooiën. Vooropstellende, dat, al zijn de kosten van het voltooiën van de Stelling groot, de opofferingen, die van de natie worden gevraagd, inderdaad geenszins zwaar kunnen worden genoemd in vergelijking met hetgeen andere kleine Staten, zooals bijv. het *neutrale* België, Rumenië en andere, zich te dier zake in de laatste jaren hebben getroost, zou de ondergeteekende zijne verantwoordelijkheid volkomen ongedekt achten met voorstellen te doen tot eene nog langzamere wijze van afwerken van de Stelling, bij welke thans aangenomen werkwijze toch reeds minstens een 12-tal jaren zullen verlopen eer die Stelling voltooid zal kunnen zijn. Alhoewel de ondergeteekende, op grond van de daartegen door zijnen ambtgenoot van Financien ingebrachte bezwaren, zijne hoop, om de Stelling in een korteren tijd, bijv. 5 of 6 jaren, te doen afwerken, met verdeeling van de daarmede gepaard gaande kosten over meerdere jaren, tijdelijk heeft moeten prijsgeven, ligt het toch in zijne bedoeling om, zoodra de financieele toestand van het Rijk het gedooft, opnieuw voor te stellen, om krachtiger met het afwerken van de Stelling te doen voortgaan.

Ten aanzien van de door sommige leden gestelde vraag, of de Minister thans reeds kan opgeven, wanneer de afwerking van de forten van den gesloten kring zoóverre zal zijn gevorderd, dat inderdaad de Stelling van Amsterdam verdedigbaar is, moet de ondergeteekende doen opmerken, dat de Stelling in den toestand waarin zij thans verkeert tot op zekere hoogte wel te verdedigen is, doch dat de verdedigbare aardwerken, waaruit zij nog grootendeels bestaat, bij een eventueelen aanval van geringe beteekenis zullen zijn, daar in die aardwerken alle bomvrije gebouwen, zoo voor logies als voor munitieberging, ontbreken en daarin alleen door tijdelijke, en alzoo onvoldoenden weerstand biedende middelen kan worden voorzien, die bovendien hoogstwaarschijnlijk niet eens gereed zouden zijn op het oogenblik dat dit noodig zou blijken. Aan eene langdurige verdediging van die aardwerken kan dus niet worden gedacht; met elk gebouw echter, dat in de forten wordt tot stand gebracht, wordt de verdedigbaarheid van de Stelling verhoogd. Maar eerst nadat alle forten van den gesloten kring der Stelling van bomvrije gebouwen zullen zijn voorzien, zal de verdediging inderdaad krachtig en hardnekkig kunnen worden gevoerd; het tijdstip waarop dit zal kunnen geschieden valt dus samen met dat van de voltooiing der Stelling.

Het vraagstuk van de approviandeering der Stelling van Amsterdam is reeds sedert jaren in onderzoek. Tot in details is nagegaan, wat voor approviandeering zou noodig zijn, en op welke wijze het benodigde op een gegeven oogenblik ware te verkrijgen.

Het drinkwater buiten beschouwing latende, zijn de artikelen waaraan de grootste behoefte bestaat, en waarvan de volledige aanschaffing van het benodigde, bij een onverwacht opkomenden oorlog, wellicht het meeste bezwaar zou opleveren, graan en steenkolen.

Het ware wenschelijk, indien van die artikelen steeds een groot deel van den benodigden voorraad in de Stelling kon worden opgelegd, maar eensdeels zouden hiervoor belangrijke uitgaven noodig zijn, anderdeels zou, bij niet regelmatig verbruik, de hoedanigheid van de granen, bij langdurige bewaring, sterk verminderen.

Door den ondergeteekende is, voor eenigen tijd, van den commandant der Stelling van Amsterdam, een rapport ontvangen betreffende de maatregelen, waardoor aan laatstvermeld bezwaar ware te gemoet te komen, indien tot de oplegging, binnen de Stelling, van groote hoeveelheden graan werd besloten.

In hetzelfde rapport zijn voorstellen opgenomen, strekkende om, door gebruik te maken van de omstandigheid, dat de artillerie-inrichtingen weldra, voor het grootste gedeelte, naar het terrein bij de Hembrug, binnen de Stelling, zullen zijn overgebracht, eene oplossing van het brandstoffenvraagstuk mogelijk te maken.

De ten aanzien van de granen en van de brandstoffen gedane voorstellen zijn thans bij den ondergeteekende in overweging.

Blijken geen overwegende bezwaren te bestaan tegen de uitvoering van de, met opzicht tot de aanschaffing en oplegging van brandstoffen, gedane voorstellen, dan schijnt — ook in verband met den voorraad steenkolen dien de spoorwegmaatschappijen op grond van art. 51 van de overeenkomst, bekrachtigd bij de wet van 22 Juli 1890 (*Staatsblad* n^o. 134), steeds in voorraad moeten hebben — de beschikking over eene voldoende hoeveelheid brandstoffen genoegzaam verzekerd.

Hetgeen, behalve granen en brandstoffen, verder noodig zal zijn, zal, bij de approviandeering der Stelling, aangekocht moeten worden.

Ten einde nu, in vrede-tijd, steeds beter op de hoogte te blijven van de voorhanden voorraden van de verschillende benoodigde artikelen, van de plaatsen waar het ontbrekende, buiten de Stelling, het best ware te verkrijgen, alsmede van de personen die, op een gegeven oogenblik, het beste met de aanschaffing zouden zijn te belasten, zijn door den ondergeteekende reeds voorbereidende stappen gedaan, tot het in het leven roepen van eene bij Koninklijk besluit te benoemen „Permanente Commissie voor de approviandeering van de Stelling van Amsterdam”.

Deze commissie zou den stellingcommandant moeten voorlichten omtrent veel van hetgeen hij, voor de uitvoering van zijne taak, op een gegeven oogenblik, zou noodig hebben te weten.

Uit den aard der zaak kan niet met volledige zekerheid worden gezegd, dat alles, wat in oorlogstijd voor de volledige approviandeering van de Stelling van Amsterdam gewenscht zou worden, ook werkelijk tot in de geringste bijzonderheden aanwezig zal zijn, daar de approviandeering van eene zoodanige Stelling altijd eene zeer omvangrijke taak blijft. Intusschen is de zaak voldoende voorbereid, om — als de hiervoren genoemde maatregelen zijn genomen en de Regeering niet draalt op het juiste oogenblik de machtiging tot het verrichten der approviandeering te geven — met vertrouwen de toekomst in dit opzicht, te gemoet te gaan.

De 10 in het jaar 1897 en de 10 in het loopende jaar gemaakte bronboringen, ten behoeve van eene drinkwatervoorziening in de Stelling van Amsterdam, leveren bruikbaar drinkwater op. Op de eerste tien bronboringen werd bereids, met gunstigen uitslag, proefgepompt ter beoordeeling van de capaciteit. Op de andere tien bronboringen moet zulks nog geschieden. Alhoewel dan ook een afdoend oordeel eerst kan worden uitgesproken na afloop van de nog in gang zijnde werkzaamheden, vermeent men toch reeds nu te mogen onderstellen, dat het verkrijgen van eene bevredigende uitkomst zeer waarschijnlijk is. Blijkt dit werkelijk het geval te zijn, dan zal de oplossing der drinkwater-quaestie uit den aard der zaak veel minder kosten dan eene oplossing met de vroeger ontworpen zoetwatervijvers, al zullen die kosten toch nog betrekkelijk hoog blijven. Immers behalve het boren van meerdere bronnen zullen gemaakt moeten worden een gebouw met pompwerktuigen, eene ontijzerings- en filtreerinrichting en eene aansluiting van de geheele installatie met de duinwaterleiding van de gemeente Amsterdam.

Men verwachtte van den ondergeteekende o.a. alsnog eene weerlegging van de meening van hen die aan wachtforten de voorkeur schenken boven woonforten. Aan die verwachting kan hij onmogelijk voldoen in het bestek eener Memorie van Antwoord, hetgeen ongetwijfeld zal worden toegestemd door die leden, welke de literatuur over dat onderwerp hebben gevolgd; hij meent daarom met het volgende te kunnen volstaan.

De bezetting van een wachtfort moet, indien de vijand het werk onder vuur houdt, 24 uren achtereen, tot het gevecht gereed, op banken zitten in een klein, geheel gesloten lokaal; gelegenheid om eenige beweging te nemen bestaat slechts in zeer geringe mate. De ondergeteekende aarzelt niet, dit eene marteling te noemen voor de bezetting, te grooter omdat aflossing om de 24 uren moet geschieden en dus in veel gevallen met verliezen gepaard zal gaan; die marteling en die verliezen zullen vermeden worden, wanneer men de forten zoodanig inricht, dat eene behoorlijke verpleging van den gezonde en den gekwetste verzekerd is, terwijl de verdediger zelf het tijdstip in de hand kan houden, om de bezetting af te lossen, indien hem dit om de eene of andere reden noodig voorkomt. Mocht door het overstelpende vijandelijke vuur, de

aflossing bij een wachtfort een of meer etmalen achterwege moeten blijven, dan zou voor de tijdelijke bezetting een toestand ontstaan, zoo ellendig als zich nauwelijks laat denken.

Op dien grond zeide de ondergeteekende het vorig jaar (*Handelingen der Staten-Generaal*, Zitting 1897—1898, Tweede Kamer, bladz. 621) dat de wachtforten van den luitenant jhr. von SCHMID de zijne niet waren; zijne wachtforten zijn alleen kleiner dan de andere en daardoor goedkooper. Ook verklaarde hij, dat op het westfront der Stelling, tot welk front de forten Liebrug en Penningsveer behooren — op eene enkele uitzondering na — geen zijner wachtforten konden worden toegelaten, omdat de toestand van het voor- en achtergelegen terrein aldaar niet gunstig genoeg is te achten om de verdediging op al te kleine bezettingen te laten aankomen, en die verklaring herhaalt hij hier gaarne.

Behalve de groote bezuiniging die voor het afwerken van de Stelling reeds is verkregen, door in de forten, met uitzondering voor het fort Velzen, geen zware vuurmonden in koepels op te stellen, zal ondertusschen met het oog op besparing van kosten bij het maken der verdere ontwerpen telkens nauwgezet worden overwogen, in welke mate de verschillende werken van meer of minder uitgebreide gebouwen zullen moeten worden voorzien, en tot welke grens het zoogenaamde groote flankement der forten kan worden beperkt. In dien zin zijn door den ondergeteekende voor de forten Liebrug en Penningsveer reeds maatregelen genomen, hetgeen kan worden afgeleid uit het in de begroting voor het afwerken van die forten uitgetrokken bedrag. Blijkens de Memorie van Toelichting betreffende de vestingbegroting voor 1898, zijn de kosten voor die werken in hun geheel geraamd op f 520 000. Voor het maken van de fundeeringsputten der gebouwen werd het vorig jaar f 25 000, als eerste termijn voor de uitvoering van die werken, toegestaan. Ofschoon de forten Liebrug en Penningsveer op het westelijk front der stelling tusschen de forten Spaarndam en Vijfhuizen zijn gelegen, is, ten gevolge van eene wijziging in de oorspronkelijke plannen der gebouwen in die werken, het maken van de fundeeringsputten aangenomen voor f 18 000, zoodat, met het thans aangevraagde bedrag f 484 000, in het geheel voor de uitvoering van die werken f 502 000 benoodigd zal zijn.

Voor het maken van de gebouwen in de forten van Zuidwijkermeer, den Ham, Krommeniedijk, Marken-binnen en Edam heeft de ondergeteekende op nieuw een nauwgezet onderzoek ingesteld.

Op de vragen, hoe de hiervoren vermelde forten elk afzonderlijk zullen worden ingericht, en hoeveel de kosten van de in elk daarvan vereischte gebouwen zullen bedragen, meent de ondergeteekende in het openbaar geen nadere inlichtingen te mogen verstrekken. Het gezamenlijk bedrag van de kosten voor het afwerken van de genoemde forten wordt geraamd op f 1 483 000. De in de begroting als 1ste termijn, voor de uitvoering van die vijf werken, uitgetrokken post van f 80 000 is bestemd voor het, in het volgende jaar doen ontgraven van de fundeeringsputten der gebouwen met het oog op bodemonderzoek; de gebouwen zelf kunnen dan worden gemaakt, zoodra het geld daarvoor zal zijn toegestaan; het aannemen van de onderwerpelijke begroting beteekent echter volstrekt niet, dat de Kamer zich zou binden voor de verdere voltooiing dier werken in een bepaald tijdsverloop. Het getal van 5 dezer werken houdt verband met hetgeen hiervoren werd medegedeeld omtrent de hoop, welke de ondergeteekende nog niet geheel heeft laten varen, om de Stelling in 5 of 6 jaren te voltooien, met verdeling van de kosten over een lang tijdperk.

Door den aanleg van groepdepots en sectorparken voor het opleggen van het artillerie- en geniematerieel in de Stelling, wordt in de voorgenomen werkwijze voor het afwerken van de Stelling volstrekt geene verandering gebracht. Zij vormen een integreerend deel van de Stelling en kunnen niet worden gemist. Het bedoelde materieel kan niet in zijn geheel in eerste linie dat is in de forten, worden opgelegd, maar een gedeelte van dat materieel moet meer achterwaarts binnen de Stelling worden geborgen in depots om het, in oorlogstijd in de verdedigingslijn benoodigde materieel aan te vullen en het onbruikbaar geraakte te vervangen, terwijl die depots wederom van uit de parken moeten worden aangevuld. Het inrichten van de groote meerderheid der groepdepots kan tot het tijdstip van de mobilisatie worden uitgesteld, het voor die depots bestemde materieel kan intusschen worden ge-

borgen in de, bijna bij alle forten, aanwezige loodsen, die na de omwerking van die forten voor het fortmaterieel overbodig worden. Voor 4 sectorparken en een drietal groepdepots, die reeds in vreedstijd moeten worden ingericht, worden de gezamenlijke kosten geraamd op f480 000; het gereedkomen van die werken hangt nauw samen met de aanschaffing van het verdedigingsmaterieel van de Stelling.

Het is juist dat in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie dergelijke depots en parken niet zijn ingericht. De reden hiervan is dat de nagenoeg rechtlijnige vorm dier Linie zich daartoe minder eigent, dan de kringstelling van Amsterdam; dit neemt niet weg, dat dergelijke parken en depots ook in genoemde Linie tot de noodzakelijke uitgaven zouden behooren, zoodra men mocht willen overgaan, ze in den toestand te brengen, welke voor eene permanente verdedigingsstelling van den nieuwen tijd wordt gevorderd. Maar aangezien aan dit laatste niet wordt gedacht, zal in de Stelling van Amsterdam en waar dit elders zonder te groote bezwaren kan geschieden, het materieel, dat voor de depots en parken der Nieuwe Hollandsche Waterlinie noodig is, opgelegd worden, terwijl de oprichting dier depots en parken nabij de Linie zelve eerst bij mobilisatie zal volgen.

De inrichting der voor de Stelling van Amsterdam vereischte depots en sectorparken kan niet langer uitgesteld worden, hetgeen anderzijds een gelukkig verschijnsel is. Want het beteekent dat de groote achterstand in materieel-uitrusting en munitievoorraad althans in zooverre begint te verminderen, dat de weinige op geschikte punten gelegen bergplaatsen niet meer voldoende zijn en dus, wat verder wordt verkregen, opgelegd zou moeten worden op punten van waar het weder naar elders zou moeten worden vervoerd en grootendeels zelfs buiten de Stelling van Amsterdam.

De uitgaven voor het inrichten van groepdepots en sectorparken waren niet begrepen in de raming der totale kosten voor de voltooiing van den gesloten kring der Stelling, welke vroeger zijn opgegeven.

De ondergeteekende moet evenwel doen opmerken dat tegenover de daarop vallende kosten eene bezuiniging staat van ruim f400 000, die door het, behalve in het fort Velzen, niet doen aanbrengen van koepels van zwaar of middelbaar geschut, op het vroeger voor die pantserkoepels geraamde bedrag van f721 000 zal worden verkregen. Op het oogenblik kan de ondergeteekende niet bepaald toezeggen, dat, door den aanleg van bedoelde depots en parken, de raming van de totale kosten voor de voltooiing van den gesloten kring der Stelling niet zal worden overschreden. Door evenwel de eischen voor het afwerken van de Stelling tot het strikt noodzakelijke te beperken, en door de vroeger reeds ter sprake gebrachte bezuinigingen, zal er naar worden gestreefd, de Stelling van Amsterdam binnen de grenzen van de opgegeven som van f10 250 000 te voltooien.

Het rapport der deskundige autoriteiten, aan welke de opdracht was verstrekt om gezamenlijk de kosten voor de bewapening der Stelling van Amsterdam na te gaan, raamde die kosten op ruim 5½ millioen, een cijfer dus dat veel overeenkomst had met het vroegere van 6 millioen, dat door den ambtsvoorganger van den ondergeteekende tot 4 millioen werd teruggebracht. Het komt ook hem voor, dat met laatstgemeld bedrag kan worden volstaan. Het verschil van gevoelen is gemakkelijk verklaarbaar door de verschillende beteekenis, die aan „strikt noodigen” munitievoorraad kan worden gegeven. De ondergeteekende hecht, evenals zijn ambtsvoorganger, aan die uitdrukking de beteekenis, dat slechts het dadelijk onmisbare uit buitengewone verhoogingen, maar hetgeen tot aanvulling daarvan strekt uit de jaarlijksche gewone kredieten moet worden bekostigd.

Telegraphische en telephonische verbinding. Art. 7. Omtrent de vraag of het op artikel 7 aangevraagde bedrag voor telegraphische of telephonische verbinding alleen strekt ten behoeve van het leger, kan de ondergeteekende mededeelen, dat, ofschoon uit den aard der zaak bedoelde verbinding zal worden aangelegd ten behoeve van militaire doeleinden, daarvan in sommige gevallen ook voorwaardelijk gebruik zal kunnen worden gemaakt voor andere Rijks- of gemeentebelangen.

Van het, voor het aanbrengen van wijzigingen en het doen van kleine voorzieningen uitgetrokken bedrag van f13 000, is f3000 bestemd tot onderhoud van al de reeds bestaande oorlogstelegraafverbindingen in de verschillende

verdedigingsstellingen. Het vorige bedrag van f 10 000 is bestemd voor het uitvoeren van tot nu toe uitgestelde wijzigingen en voorzieningen van ondergeschikt belang in het oorlogstelegraafnet van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie.

'sGravenhage, 6 December 1898.

De Minister van Oorlog,

ELAND.

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1899.

VIIIste HOOFDSTUK.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Ter beantwoording van de vragen, gedaan in het Voorloopig Verslag, vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs, betreffende het onderzoek van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1899, en, naar aanleiding van de daarin voorkomende opmerkingen en beschouwingen, heeft de ondergeteekende de eer, het navolgende mede te deelen.

Algemeene beschouwingen.

Tegenover de becijfering, welke in het Voorloopig Verslag wordt gemaakt, tot bewijsvoering voor de meening van vele leden, als zou bij de onderwerpelijke begrooting, in vergelijking met die voor 1898, eene belangrijke vermeerdering der gewone defensie-uitgaven te constateeren vallen, neemt de ondergeteekende de vrijheid de navolgende becijfering te stellen, bij welke hij korthedshalve zich meent te moeten bepalen tot de vermelding van de meest belangrijke sommen, die voor *verhoogingen*, ten aanzien van de daarbij gemelde onderwerpen, zijn aangevraagd.

Zij betreffen:

a. onderwerpen waarvan de ramingen onafhankelijk van den Minister zijn te achten, als: voor aankoop van brood f 9.016; voor aankoop van graan f 47.449; voor fourage f 80.286; voor de Koninklijke Militaire Academie f 8.699; voor pensioenen f 7.600;

b. verhoogingen van daggelden en werkloonen: bij de artillerie-inrichtingen f 100.000; bij de militaire bakkerijen f 11.150; bij de centrale magazijnen van kleeding f 1.500; bij de garnizoens-magazijnen van kleeding f 2.600;

c. de hoogere ramingen — welke zijn uitgetrokken om valsche voorstellingen te vermijden, daar zij toch geene uitzetting van uitgaven beoogen — voor: eereteekenen, medailles en de daaraan verbonden gratificatiën f 1.400; drukwerk f 5.000; telegraphische en telephonische correspondentie f 900.

Voorts:

voor verhoogde soldijen aan vrijwilligers f 22.877; voor soldij en verhoogde soldij aan sergeanten-titulair bij de infanterie f 21.965; voor oefeningen op groote schaal en in den vestingoorlog f 25.700; voor scheeps- en wagenvrachten f 25.000; voor het wapen der marechaussee f 30.939, uitmakende een gezamenlijk bedrag van f 402.081. Hiervan aftrekkende het bedrag, dat voor buitengewone uitgaven en als dekkingcijfer voor de voltooiing van het vestingstelsel voor 1899 minder is uitgetrokken dan voor 1898 is toegestaan f 179.905 dan wijst het verschil van f 222.176 het bedrag aan, dat daartegenover voor andere onderwerpen der begrooting *voor gewone uitgaven* minder is uitgetrokken